



A barlanglakó guacharo madár

A ZSÍRMADARAK BARLANGJÁBAN

Hands up, mister!

— kiáltották felém a géppisztolyos alakok.

Kénytelen-kelletlen engedelmessékedtem a nem éppen nyájas felszólításnak. Így tettek társaim is, akikkel együtt utaztam az autóbusszon. Felsorakoztattak bennünket a jármű körül, arccal a busz felé fordulva, annak oldalát kellett megtámasztanunk felemelt karjainkkal.

Dél-Amerika kapuja: Caracas, Venezuela fővárosa. Itt készítettük elő a „Guacharo-expedíciót”.

A helybeliek számára már megszokott dolog az ilyesmi, jómagam azonban még újdonsült jövevény, gringó voltam Dél-Amerika társadalmi feszültségektől terhes földjén.

— A hegyek tele vannak *guerillero*kkal (partizánokkal) — magyarázta egyik útítársam —, azért van ez a szigorú ellenőrzés.

A katonák összeforgattak mindent a kocsiban, bennünket is aprólékosan megmóztak. Miután senkinél sem találtak fegyvert, folytathattuk utunkat.

Úticéлом a venezuelai Caripe-hegység, az ottani karsztos hegyek tanulmányozása és egyben Dél-Amerika legnagyobb barlangjának, a *Cueva de Guacharónak* a bejárása.

— Végtelenül sajnálom, hogy nem tarthatok veled — mondta elindulásom előtt Juan Tronconi, a Venezuelai Szpeleológiai Egyesület elnöke. Adok azonban két ajánlólevelet, és caripei barátaim, elsősorban Ramón Salazar természetvédelmi felügyelő, segítségére lesznek.

A remegő indiánok

Venezuela földjének kutatásában kimagasló érdemeket szerzett a XIX. század első felének kiváló német természettudósa, Alexander von Humboldt. Egy francia botanikus, Aimé Bonpland társaságában kereken öt évet töltött Közép- és Dél-Amerika akkor még feltáratlan vadonában.

Amikor kora hajnalban két helybeli társammal elindultam a Guacharo-barlang bejárására, nem véletlenül jutott eszembe Humboldt neve. Bár egy spanyol misszionárius 1678-ban már hírt adott a barlangról, Humboldt volt az első európai kutató, aki 1799-ben nemcsak felkereste a barlangot, de annak tudományos leírását is adta.

Már az üreghrendszer bejáratát sza-

kaszának a méretei is megkapóak: húsz-huszonöt méter átmérőjű cső, amely — mint valami gigantikus alagút — nyílegyenesen fúródik be a hegy gyomrába. A természeti alagút alján ma is patakocskák kanyarog...

Amikor a barlang bejáratának világossága már csaknem teljesen elhal, különös színjáték kezdődik. A néma csendet váratlanul éles rikoltás töri meg. A jeladásra száz helyről is felzúg az artikulátlán rikácsoló válasz. A barlangfalak megszázorozva visszahangozzák a hangorgiát. Mellettünk a légben titokzatos lények surrannak el. A sötétségben furcsa villogásokra figyelek fel: a kísérteties barlanglakók szempárai tükrözik vissza lámpáink fényét. A falak mentén száz és száz villogó szempár követi minden lépésünket...

Nem nehéz elképzelni, hogy hajdanában a barlangba merészkedő babonás bennszülöttek mekkora félelem fogta el, amikor meghallották a hátborzongató hangokat, és fátylaik fényében feltűntek a villogó szempárok. Azt hitték, a holtak szellemei lakoznak a barlang sötétjében, s aki bemerészkedik közéjük, maga is halottá, szellemmé válik. A Humboldtot kísérő indiánok is minden ízükben remegtek, és csak a misszionáriusok állandó noszogatására sikerült őket valamelyest továbbcsalogatni. A német kutató — felmérése szerint — végül is 472 méterig jutott el. A barlang ugyan folytatódott tovább, de a fátylavívó indiánok végleg megtagadták az engedelmességet.

A különös barlangi lények Humboldt előtt is ismeretlenek voltak, hiszen ilyesmikkel Európában nem találkozott. Társának sikerült két barlangi állatot lelőnie, ezeket Humboldt a misszionáriusok házában gondosan megvizsgálta és leírta. Tőle származik az állatok tudományos elnevezése: a *Steatornis caripensis*, caripei zsírmadár. A bennszülöttek körében a *guacharo* név terjedt el, innen adódik a barlang neve is.

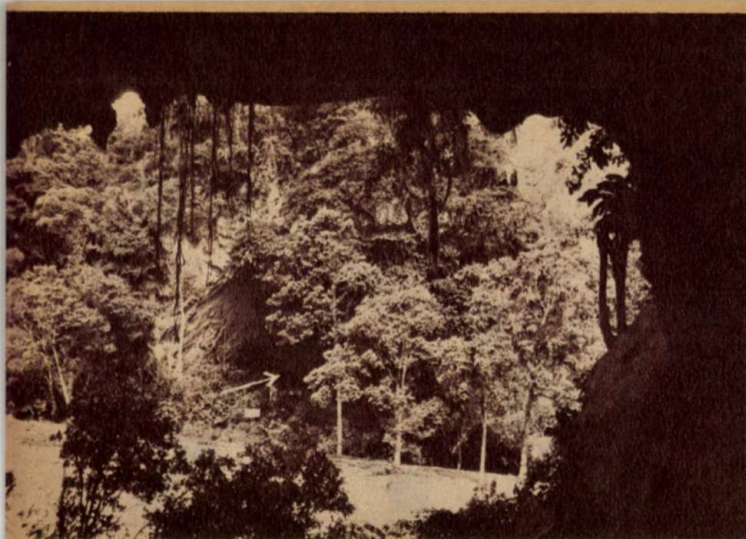
Zsírsütés — barlangi szellemből

A guacharóval való személyes, közvetlen megismerkedést a véletlen segítette elő. A guano-dombok tetején bukdácsolva, a földön egy nemrég elpusztult állat maradványaira bukkantam.

Olyasféle volt, mint a mi régi, kisebb fajta falusi tyúkunk. A szárnyai azonban jóval tekintélyesebbek voltak annál: kifeszítve meghaladták az egy métert! Tollazatának színe rozsdabarna, a szárny- és farktollakat világosabb-sötétebb csíkozás díszíti. Érdekes, hogy az állat testét fedő kisebb, puhább tollacsokkák végén körülbelül lencse nagyságú, pontosan szív alakú, ríkióan fehér foltok vannak. Állítólag azért, hogy a barlangba beszűrődő nagyon gyér fényben a szerelmes guacharók — könnyebben egymásra találjanak.

De miért nevezték el a guacharót — zsírmadárnak?





A képen látható nyíl a Guácharo-barlang bejáratát jelzi. A felvétel egy szemben nyíló barlang szájából készült



Részlet a Guácharo-barlangból: itt kezdődnek a Paso del Viento szifonjai. A szerző felvételei

Érdekes magyarázata van. Már a misszionáriusok megjelenése előtt a hegységben élt indiánok varázslói bemerészkedtek a barlangba és — szellemek ide, szellemek oda! — leverték néhányat a barlangi párkányain található madárfészkekből. Bennük olyan elhízott fiókákra leltek, amelyek repülésre is képtelenek voltak. A varázslók hamarosan rájöttek, hogy ezek a barlangi „szellemfiókák” kitűnő pecsenyét szolgáltatnak, a sütésnél kiolvadó zsíruk pedig sokáig eltartható. Megkezdték a guácharomadarak fészkeinek rendszeres kifosztását, amely különösen a misszionáriusok megjelenése után harapódzott el, mivel a fehér jövevények is rászoktak a guácharozsírra. A huszadik század elején már-már a kipusztulás veszélye fenyegette a barlanglakó madarakat, mikor törvényileg megtiltották a *cosecha de la mantecát*, a zsírszüretet és a guácharókat — barlangjukkal egyetemben — védetté nyilvánították. A barlangi madarak száma az utóbbi években újra több tízezerre növekedett.

Vándorlásaink során számos leszakadt fészkekre leltünk: úgy tűnik, a guácharók építkezéseinek is adódik selejtes munka! A fészkek huszonöt-harminc centi átmérőjűek és öt-hat centi vastagságúak. Építőanyaguk a guano, amit a madarak a barlang aljzatáról markolnak fel széles csőreikkel, majd nyálaikkal átítatva a sziklafal kiszögelléseire tapasztják. Kedvező települési helyeken, például a tíz-húsz méteres magasságban húzódó hosszanti párkányokon olykor százat is egymás mellé raknak, valóságos kis „guácharo-falut” hoznak létre. Ezekből villogott felénk a sok kísérteties, kíváncsi szempár!

Föld alatti kelepcebén

A barlang első, másfél kilométeres szakasza, ahol a guácharók tanáznak, inkább egy szellőtlen istállóhoz hasonlítható, mint barlanghoz. A levegőben förtelmes trágyabűz terjeng, olykor térdig kell gázolnunk a híg guano-ingovány-

ban. Amikor azután a barlang mennyezete egy felmagasodó guanodombra borul, kis nyíláson át egészen más, de számomra sokkal megszokottabb világba jutunk. Ide már nem hallatszik be a guácharók zajongása, kriptai csend uralkodik. Ez a *Galeria del Silencio*, a Csend folyosója. Egy kilométer után újabb szűkület: a *Paso del Viento*, amelyet annyira kitölt a patak felduzzadt vize, hogy csak orrunk hegyét tudjuk kidugni a vízből a közvetlenül ráboruló mennyezet alatt.

Jócska időt eltöltöttünk már a túlsó oldalon, amikor arra figyeltem fel, hogy a patak vize zavarosodni és áradni kezd. Rohantunk vissza a sziklaszűkülethez, de már elkéstünk: az áradó víz a nyílást teljesen kitöltötte, a szifon lezárult. A barlang foglyai lettünk!!

A bizonytalanság keserves órái következtek. Külső segítségre nem számíthattunk. Igyekeztünk az időt hasznosan eltölteni: felkapaszkodtunk egy magasabb barlangszakaszba, ahol csodálatos szépségű, ágas-bogas kalcitképződményekben, úgynevezett heliktitiek erdejében gyönyörködhattunk.

A föld alatti patak áradását okozó zivatar hamar elvonult, és bőrtönnünk ajtaja is megnyílt, mielőbb lámpáink kilehelték volna lelküket.

A bejövettelkor oly zajos első barlangszakasz, a guácharomadarak istállója viszonylag csendes volt. Időközben ugyanis odakint leszállt az éj, és a sötétséget kedvelő madarak kiszálltak a szabadba élelemszerzésre. A környező dzsungleket lepik el. Nem rovarokra vadásznak, miként a mi denevéreink, hanem kemény bogyókat, makkfészeket gyűjtögetnek a fákról. Közben vissza-visszaszálldosnak a barlangba, hogy kicsinyeiket táplálják velük. Ezekről a makkféléktől híznak el annyira a nem mozgó, csak fészkekben gubbasztó fiókák, hogy kiérdemelték egész fajukra nézve a „zsírmadár” nevet.

A gondos guácharo szülők a gyermekeiknek szánt magvakból persze sokat el is potyogtatnak a barlang-

ban. Ezek ott csíráznak, kihajtanak és törekeny fehér száraik derékig érő, különös barlangi fűtengert képeznek!

Máig is csodálatba ejt a guácharók tájékozódási képessége! Képzeld el: odakint is koromsötét trópusi éjszaka van, a barlang még sötétebb, és a visszatérő guácharo madár keresgélés nélkül pontosan mindig rátalál a fészkeire. Egyre a sok ezer hasonló közül! A guácharomadarak is a barlang falairól visszaverődő hangjuk alapján tájékozódnak, sajátos „radarberendezésük” azonban — úgy tűnik — még a denevérekénél is kifinomultabb!

... A barlangbejáratnál Ramón Salazar, a természetvédelmi felügyelő, többet magával izgatottan várakozott ránk. Előkészületeket tett egy mentőexpedíció megszervezésére.

Nem tudhatta, hogy az ilyesmi — hiábavaló fáradozás lett volna, ha a szifon nem nylik meg...

DR. BALÁZS DÉNES



Válaszok a tudja-e kérdéseire

1. 1239-ben
2. Demeter kapta = Vaskapu
3. Balatonba
4. Sopron
5. Hideglelős kereszt
6. 545 m-es hegy Várpalota felett
7. Visegrád
8. A Jeges-tenger része; Murmansk
9. XIII–XIV. sz. (1254–1323) olasz
10. A római provincia, a mai Franciaország területén a Loire és a Pireneusok között terült el
11. Márkus-székelye, Pusztapalota közelében
12. Ararat, 5156 m
13. A Badacsonyhegy dényugati oldalában
14. Lejtők, töltések, tömeges nyári virága, a fészkesek családjának, a csövesvirágúnak a családjába tartozik